

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра педагогіки та методики навчання іноземних мов

Курсова робота
з педагогіки на тему: Зміст діяльності класного керівника

студентки групи СОукр 11-22
філологічного факультету освітніх
технологій,
спеціальності 014 Середня освіта,
предметної спеціальності 014.01. Середня
освіта (Українська мова і література), освітньої
програми Українська мова і література,
англійська мова, зарубіжна література
Іваницької Софії Юріївни
Науковий керівник –
канд. пед. наук, доцент Годлевська К.

Кількість балів –
Національна шкала –
Оцінка ЄКТС –

Члени комісії: _____
(підпис) (прізвище, ініціали)
_____

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ФАХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	5
1.1 Права, обов'язки, функції та роль класного керівника	5
1.2 Специфіка роботи класного керівника.....	13
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІСТУ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА В ШКОЛІ.....	21
2.1 Методика дослідження.....	21
2.2 Аналіз результатів дослідження.....	26
ВИСНОВКИ.....	31
РЕЗЮМЕ.....	32
RESUME.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	33
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасному мінливому світі важко переоцінити роль класного керівника. Класний керівник — це не тільки вчитель, але й психолог, друг, відповідальним за створення сприятливого мікроклімату в класі та організації учнів, основна фігура в формуванні особистості дитини і підготовки її до дорослого життя в суспільстві. Учителі, які обирають таку важливу роботу повинні володіти знаннями з психології, педагогіки, розуміти своїх вихованців та щиро любити їх, підтримувати. Саме тому вдосконалення та вивчення змісту діяльності класного керівника — це актуальна тема і її розвиток допоможе виховати нове покоління українців з чіткою громадянською позицією, правильними моральними цінностями та жагою до мрій і втілення їх в життя.

З огляду на актуальність цієї теми в різні роки її та дотичні до неї теми вивчали багато науковців. Роль діяльності педагога-вихователя, класного керівника вивчали (А. Макаренко та В. Сухомлинський); теоретичні та методичні основи підготовки педагога до класного керівництва (І. Бех, О. Дубасенюк, Б. Кобзар, Л. Міщик, Г. Троцько); основні вимоги до знань і вмінь класного керівника, проблеми професійної та психолого-педагогічної компетентності вчителів (Ю. Алферова, Т. Браже, С. Бреус, В. Воронова, В. Кричевський, М. Лук'янова, А. Маркова, Є. Смірнова, В. Сластьонін, Л. Спірін, Г. Сухобська); формування в учнів гуманних взаємовідносин (В. Білоусова, Г. Васянович, Т. Тюріна); питання проблеми змісту, методів, форм організації виховної роботи (М. Болдирєв, В. Оржеховська, М. Рожков); зміст діяльності класного керівника зі школярами в сучасних умовах (І. Бех, О. Газман, Г. Селевко, В. Киричук); робота з батьками вихованців (І. Дружиніна, Р. Капралова, Н. Петров).

Об'єкт: зміст діяльності класного керівника.

Предмет: зміст діяльності класного керівника молодших підлітків.

Мета: дослідити особливості роботи класного керівника.

Відповідно до мети дослідження були поставлені такі **завдання:**

1. Визначити права, обов'язки, функції та роль класного керівника.
2. Зрозуміти специфіку роботи класного керівника.
3. Дослідити зміст діяльності класного керівника в школі.
4. Проаналізувати результати дослідження.

Для роз'яснення цих завдань дослідження застосовувалися такі **методи:**

- аналіз наукової літератури з теми дослідження з метою відбору і систематизації фактичного матеріалу.
- порівняння, зіставлення здобутих фактів, узагальнення результатів дослідження.
- практичне вивчення досвіду класних керівників через інтерв'ю, навчальні плани.

РОЗДІЛ 1. ФАХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1 Права, обов'язки, функції та роль класного керівника

Класний керівник — це педагог, який організує, координує та проводить позаурочну виховну роботу в закріпленому за ним класі. Його можна порівняти з наставником або провідником який допомагає дітям освоїти культуру сучасного суспільства та науки. Цитуючи В. О. Сухомлинського (1969), «...Учителю потрібно володіти величезним талантом людинолюбства і безмежною любов'ю до своєї праці й перш за все до дітей, щоб на довгі роки зберегти бадьорість духу, ясність розуму, свіжість вражень, сприйнятливість почуттів — а без цих важливих якостей праця педагога перетворюється в муку».

В багатьох розвинених країнах заходу та сходу освіта займає ключове місце в компонентах розвитку країни. Як пише М.О. Крижанівський (2023), «Рівень освіти визначає майбутній розвиток суспільства та країни загалом. Головним суб'єктом цього процесу виступає постать вчителя, а саме його професійність, мудрість та вміння виховувати підрастаюче покоління» (с. 55). З цим важко не погодитися. Саме на плечі класного керівника падає більшість виховного процесу учнів в навчальному закладі середньої освіти.

У людини з такою важливою місією як класне керівництво є багато правовий документів які регулюють її діяльність, визначають обов'язки та надають права. Згідно з законами України «Про Освіту», «Про загальну середню освіту» та інших нормативними документами визначимо права класних керівників. Класні керівники мають такі права як:

- має право працювати у нормальній та безпечній атмосфері. Право на недоторканність особистої власності, поліпшення умов праці, охорону

здоров'я, захист професійної честі та гідності відповідно до чинного законодавства;

- відвідувати уроки вчителів-предметників, які викладають у їхньому класі. А також відвідувати виробничу практику і позакласні заняття/заходи;
- запрошувати до школи батьків учнів або їх опікунів. У разі систематичного ігнорування вище зазначеними особами таких запрошень може стати підставою для підозри у недостатньому догляді за дитиною;
- відвідувати учнів за місцем проживання (за згодою батьків, опікунів, піклувальників) з метою вивчення умов їхнього побуту та виховання. На педагогічних радах керівник має право виступати з пропозиціями щодо притягнення до кримінальної та правової відповідальності батьків (через органи опіки), які ведуть аморальний спосіб життя, грубо поведуться зі своїми дітьми, завдають їм моральної та фізичної шкоди;
- педагоги на свій розсуд можуть обирати навчальні програми, а також підручники та посібники до них. Вони мають право на вияв соціально-педагогічної ініціативи, вибір форм, методів, засобів роботи з учнями та їхніми батьками. Разом з тим, як і кожен педагог, керівник має право на захист зі сторони адміністрації від втручання батьків у питання, які входять у коло його обов'язків;
- має право висловлювати свою позицію з приводу навчальних програм, підручників, матеріального забезпечення, роботи школи й інших питань, пов'язаних з його професійною діяльністю;
- право на інформування та підтримку від адміністрації. Також класний керівник має право на інформацію про психічне і фізичне здоров'я своїх вихованців;

- має право відмовитись від посади класного керівника у будь-який час, або не брати таких зобов'язань взагалі.

Важливо пам'ятати, що крім прав і свобод у людей і педагогів зокрема є ще й зобов'язання. Розглянемо їх детальніше. Класний керівник зобов'язаний:

- вибирати прийнятні засоби реалізації завдань навчання, виховання і розвитку вихованців;
- здійснювати педагогічний контроль за дотриманням учнями статуту і Правил внутрішнього трудового розпорядку навчального закладу, інших документів, що регламентують організацію навчально-виховного процесу;
- інформувати про стан виховного процесу в класі та рівень успішності учнів педагогічну раду, адміністрацію навчального закладу та батьків;
- дотримуватись педагогічної етики, поважати гідність вихованця, захищати його від будь-яких форм фізичного, психічного насильства та своєю діяльністю стверджувати повагу до принципів загальнолюдської моралі;
- пропагувати здоровий спосіб життя;
- постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру;
- вести документацію, пов'язану з виконанням повноважень класного керівника такі як класні журнали, особові справи, плани роботи ,тощо;

Опираючись на «Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної школи» можемо виділити чотири головних завдань класного керівника.

Перше завдання спрямоване на виконання вимог Державного стандарту загальної середньої освіти та професійно-технічної освіти, затверджених постановою Кабінету Міністрів України, закону України «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту», Конституції України, Конвенції про права дитини та інших нормативно-правових документів.

Друге завдання полягає в тому, щоб виховати національно свідомого громадянина України, який з повагою ставитиметься до державних символів та законів власної країни. Матиме почуття власної гідності, свідомо ставитиметься до обов'язків, прав і свобод людини і громадянина та буде готовий нести відповідальність перед законом за свої дії.

Третє завдання акцентує увагу на виявленні та розвитку здібностей своїх вихованців, формування його особистості та світогляду загалом. Засадити майбутнім громадянам України правильні моральні цінності таких як повага до культури, звичаїв та мови не тільки своєї країни але й інших націй, нетерпимість до приниження честі та гідності людини, фізичного або психологічного насильства, а також до дискримінації за будь-якою ознакою.

Четверте завдання вимагає від педагога сформувати в учнів свідоме ставлення до здорового способу життя, формування екологічної культури особистості і залучення до природоохоронних дій.

Крім вище переліченого класний керівник виконує діагностичну, організаторську, виховну, координаційну, стимулюючу, контролюючу і корекційну функції. Діагностична функція базується на вивченні учителем своїх вихованців, їхньої поведінки, характеру, інтересів та ін. Завдяки обізнаності вчителя у таких аспектах можна скласти ефективний план виховної роботи з дітьми.

Організаторська функція. Полягає в умінні залучати колектив класу до різних видів виховної діяльності: пізнавальної, що забезпечує уявлення учнів

про навколишню дійсність; суспільно корисної, спрямованої на загальну користь і благо; ціннісно-орієнтаційної, яка розкриває учням духовні та матеріальні соціально значущі цінності й орієнтує на них їх поведінку; художньо-творчої, що дає учням можливість реалізувати індивідуальні творчі задатки та здібності; вільного спілкування, організації дозвілля учнів, що взаємозбагачує їх.

Виховна функція. Вона є одною з ключових та найскладніших функцій в діяльності класного керівника. Задля її реалізації складається план виховної роботи, який відповідає загальним методикам виховання учнів в закладі середньої загальної освіти. Метою цього плану є залучення якомога більшої кількості дітей з класу до виховних заходів та виховання в них позитивних якостей, особистої позиції та думки, адекватної моделі поведінки, національної гордості та гідності, правової відповідальності та ін.

Координаційна функція. Мета цієї функції в діяльності класного керівника полягає у спрямуванні зусиль батьків, педагогів-предметників чи представників громадськості у вихованні учнів у правильне русло.

Стимулююча функція. Полягає у мотивації та стимулюванні учнів до активної шкільної та громадської діяльності, результативного навчання і до наступних корисних дій і вчинків.

Контролююча функція. Метою цієї функції є аналіз та регулювання виховного процесу. Це робиться з ціллю виявлення його сильних і слабких сторін, щоб в майбутньому модернізувати виховний процес, запобігати появі недоліків в ньому або ж ефективно усувати їх.

Корекційна функція. На основі аналізу результатів контролю класний керівник здійснює корекцію своєї роботи в класі або з окремими його представниками. Важливо пам'ятати, що реалізація даної функції неможлива без співпраці класного керівника та його «підопічних».

Якщо поєднати все це створює велику відповідальність та суворі вимоги щодо діяльності класного керівника, як педагога та вихователя. Ознайомившись з обов'язками, правами, завданнями та функціями класного керівника пора перейти безпосередньо до його діяльності. Основний вид його діяльності це виховна діяльність яка націлена на учнів. Умовно її можна розділити п'ять розділів: вивчення учнів, організація і виховання учнівського колективу у класі, підвищення рівня знань та зміцнення дисципліни вихованців, координація виховної діяльності вчителів, а також робота з батьками учнів.

Першим етапом або ж розділом діяльності класного керівника є вивчення його вихованців. Саме з цього починається для педагога його класне керівництво. Без вивчення індивідуальних особливостей учнів неможливо створити потрібні умови для організації виховної та навчальної діяльності, згідно з НУШ, з індивідуальним підходом. Важливо зазначити, що вивчення учнів продовжується паралельно їхнього дорослішання та навчання в закладі середньої освіти. До того починаючи вивчати своїх вихованців педагог має пам'ятати про їхні вікові та психологічні особливості. Вивчення учнів починається з моменту першого знайомства з ними, а пізніше за допомогою спостереження і діалогу з самим учнем, його батьками, учителями, тощо. В інструктивно-методичних вказівках про поліпшення роботи класного керівника в школі сказано:

«Приймаючи новий клас, класний керівник повинен, докладно і всебічно вивчити кожного учня, його інтереси, нахили і запити, побутові умови. Це важливо для будь-якого класу, особливо для п'ятого, коли припиняється виховний вплив на дитину одного вчителя, коли в класі викладає кілька вчителів, а нерідко і сам клас формується з учнів різних шкіл».

Другим, і не менш важливим, розділом є організація учнівського колективу. Правильно організувати та згуртувати учнівський колектив є

нелегкою справою але саме це є одним з визначних факторів для подальшого розв'язання навчальних завдань. Класному керівникові треба виховати в учнів взаємоповагу та взаємодопомогу один одному, допомогти в набутті навичок пороти в парі та групах. Виховні години, дискусія чи бесіда, групові проєкти або ж позакласна активність (походи в музеї, театри, різноманітні секції та ін.) є методами як можна об'єднати учнів.

Третій розділ це підвищення якості знань та зміцнення дисципліни. Ці два компонента не можуть існувати один без одного і досягнення одного з цих компонентів є нелегкою справою. В більшості випадків цим компонентом є свідома дисципліна. Досягти її можна тільки в тривалому виховному процесі.

Четвертий розділ це координація виховної діяльності учителів, які викладають у класі закріпленому за класним керівником. Під координацією вчителів маємо на увазі створення колективу педагогів з однаковими вимогами до учнів, але з індивідуальним підходом до кожного з них. Також до координації входить постійні зустрічі з педагогами з метою обговорення стану дисципліни та знань класу. Для налагодження кращого контакту між вчителями та учнями класному керівнику слід організувати виховні заходи за участі обох сторін ,наприклад запрошувати викладачів-предметників на батьківські збори.

П'ятий, і на мою думку найважливіший розділ роботи класного керівника, це робота з батьками. Робота з батьками це не тільки батьківські збори, але й особисті консультації щодо поведінки чи знань їхньої дитини, взаємодія з батьківським комітетом класу та позашкільна активність. Головною метою взаємодії класного керівника з батьками є їх залучення до активнішого виховання дитини, педагогічна допомога у вихованні, виявлення класним керівником проблем в сім'ї та подальше їх вирішення задля запобігання небезпек для ментального та фізичного здоров'я дитини.

Враховуючи все вищезгадане ми можемо чітко уявити яку роль грає класний керівник в освітньому процесі. Важливість ролі педагога можна почути і в словах Шарлотти Бронте «Найбільша радість для вчителя, коли похвалять його учня». Передусім класний керівник це не тільки вчитель але й вихователь, в окремих випадках можна сказати він навіть відіграє роль психолога який має допомогти вихованцю у вирішенні його проблем, вислухати й підтримати, розвинути в учневі свідому особистість, становленні адекватної самооцінки та впевненості у собі.

1.2 Специфіка роботи класного керівника

В роботі класного керівника є багато нюансів і аспектів. Зазвичай його діяльність збігається з діяльністю вчителів-предметників, але є те що притаманне тільки класному керівникові. Згідно з Положенням про класного керівника навчального закладу системи загальної освіти:

Класний керівник - це педагогічний працівник, який здійснює педагогічну діяльність з колективом учнів класу, навчальної групи професійно-технічного навчального закладу, окремими учнями, їх батьками, організацію і проведення позаурочної та культурно-масової роботи, сприяє взаємодії учасників навчально-виховного процесу в створенні належних умов для виконання завдань навчання і виховання, самореалізації та розвитку учнів (вихованців), їх соціального захисту.

Виходячи з цього специфічними функціями класного керівника є складання плану виховної роботи, організація та проведення класних та позашкільних заходів, безпосередня взаємодія з учнями та їх батьками, а також робота з відповідною документацією.

Перед початком складання плану виховної роботи класному керівнику п'ятого класу (і не тільки) слід зробити певний алгоритм дій. Як пише в книзі Довідник класного керівника в запитаннях та відповідях (2006):

Алгоритм роботи класного керівника-початківця:

1. Знайомство з особистими справами учнів, журналом попереднього навчального року;
2. Інтерв'ювання педагогів і представників адміністрації, які працювали з цим класом у попередні роки. Складання первинної індивідуальної картки учня;
3. Бесіда з медпрацівником, психологом і соціальним педагогом.
4. Початкова, проміжна і кінцева стадії моніторингу пізнавальних інтересів, захоплень, потреб та особливостей учнів. (Проводяться шляхом анкетування, тестування, співбесіди з учнями і батьками, спостереження за учнями, проведення ігор, поточних співбесід з педагогами, які працюють у цьому класі);
5. Складання картки інтересів — можливих і тих, які вже реалізуються;
6. Проведення спільних з учнями і батьками зборів у формі гри, анкетування, походу. Здійснення перспективного планування життєдіяльності класу;
7. Розподіл обов'язків серед учнів (обирання відповідальних за різні сектори роботи: спорт, випуск класної газети, чергування тощо);
8. Індивідуальні бесіди з кожним учнем;
9. Складання соціального паспорта класу;
10. Складання плану виховної роботи в класі. (с. 10)

Після виконання цих пунктів складається сам план виховної роботи класного керівника. План виховної роботи – це документ спрямований на систематичну та результативну виховну роботу в класі. Він координує, організовує та контролює завдання, які були поставлені в плані. Викладач на основі свого досвіду, інформації про свій клас, правил школи повинен скласти план, який не має загальноприйнятої структури чи форми. Зазвичай у цей план входять такі пункти: завдання та мету виховної роботи, характеристику учнів даного класу, методи роботи з колективом класу, аналіз виховної роботи за минулий рік та роботу з батьками. Важливо пам'ятати, що план має бути гнучким в плані внесення до нього змін оскільки він має бути зручним для користування. Остаточна форма плану виховної роботи узгоджується із заступником директора з навчально-виховної роботи. Існує декілька варіантів форм планів але кожен з них повинен відповідати певним вимогам. До цих вимог входить:

1. План виховної роботи має бути направлений на здійснення основної цілі та чітко окреслити цю ціль.
2. План повинен враховувати потреби класу та його рівень розвитку. План має бути складений відповідно до вікових особливостей учнів, щоб не зробити виховну діяльність перенасиченою, або недостатньо різноманітною та мати змогу її реалізувати.
3. План повинен бути складений за участю батьків та учнів класу, а також узгоджений із загальношкільним планом роботи для подальшої ефективної його реалізації.
4. План має включати в себе спільну діяльність інших викладачів, батьків та громадськості. Спільне планування виховної діяльності дасть змогу краще організувати виховний процес.

В процесі планування виховної діяльності є багато кроків та вчені об'єднують їх в декілька етапів. Підготовчий: визначення предмета і відрізка часу, структурування предмета. Аналітичний: аналіз результатів і досвіду, діагностика, узагальнення результатів аналізу. Моделюючий: цілеспрямування, колективне планування, вибір змісту і засобів, прогнозування результатів, розподіл подій у часі. Завершальний: вибір структури плану і його оформлення.

Інша функція притаманна професії класного керівника це організація та проведення класних та позашкільних заходів. Одним з них є виховна година. Виховна година – це розмова класного керівника з своїми вихованцями з метою виховної діяльності. Тема для обговорення може бути різною. Починаючи з конфлікту між учнями в класі, закінчуючи загальнолюдськими цінностями. Зазвичай вчитель під час виховної години хоче донести своїм учням інформацію яку вони не зможуть отримати на заняттях, сформувані чітке відношення та позицію вихованців до певних речей чи соціальної теми. Найчастіше виховна година проводиться у вигляді бесіди, дискусії, лекції, тренінгу чи вікторини, нерідко з використанням мультимедійних ресурсів.

Наступною специфічною ознакою діяльності класного керівника є робота з дітьми. Протягом своєї діяльності класний керівник певною мірою виконує роль батьків, спостерігає як ростуть, розвиваються та змінюються його учні.

Без відповідних знань класному керівникові буде нелегко працювати з своїми «підопічними» та виховати з них свідомих, відповідальних громадян. Класним керівникам необхідно володіти знаннями з педагогіки, вікової та загальної психології, вміти працювати з різними типами учнів та їх батьків, володіти психотерапевтичними техніками, враховувати гендерні аспекти виховання підлітків. Також для все обізнаності та кращого розуміння учнів йому слід слідкувати за сучасними трендами моди, музики та ін., розвитку і популяризації субкультур, новинами та розвитком подій сьогодення. Як пише Галич Т.В. (2016) слід зробити особливий наголос на тому, що:

- Підлітки бажають, щоб їх сприймали як дорослих, Класному керівнику потрібно дещо змінити тон, мовні звороти, навчитися вислуховувати пропозиції, радитися з класом, просити про допомогу. При нагоді всіляко підкреслювати, як він поважає думку учнів класу, враховує їхні поради.
- Підлітки гостро сприймають зміни у власній зовнішності, порівнюють себе з еталонами із ЗМІ, шукають «відхилення» у власному фізичному розвитку. Класному керівнику необхідно продумати стратегію щодо пом'якшення ситуації. Допоможуть зустрічі з лікарями (бажано спеціально запрошеними, не шкільними), яких діти могли запитати, про все, що їх непокоїть.
- Класному керівнику необхідно уникати рейтингів та змагань щодо успішності в навчанні. Це допоможе уникнути розвитку в дітей комплексу неповноцінності. Потрібно навчити батьків підлітків правильно і спокійно ставитися до шкільної успішності власної дитини, враховувати індивідуальні особливості і ставити реальні цілі.
- Враховуючи потяг підлітків до самоствердження, класному керівнику необхідно надати можливості самовираження кожній дитині в класі. Варто знайти і підкреслити сильну (позитивну) рису кожного, репрезентувати її перед загалом, вселити в дитину віру у власні сили та власну винятковість.
- Необхідно постійно зміцнювати власний авторитет серед учнів-підлітків; орієнтуватися у розмаїтті сучасних модних та музичних молодіжних течій. Проте не можна бездумно наслідувати молодіжну моду, намагаючись зовнішньо наблизитися до підлітків. Педагогу потрібно виробити власний стиль поведінки, спілкування, зовнішності; твердо і принципово транслювати загальнолюдські цінності. Такого класного керівника учні-підлітки поважатимуть по-справжньому. (ст. 14)

Не слід забувати, що до виховної діяльності класного керівника входить формування культури підлітків у різних сферах нашого життя таких як соціальна, наукова, трудова, тощо. Бесіда, розв'язання проблемних питань, анкетування – все це є методом дослідження й діагностики загальної культури школярів, у нашому випадку молодших підлітків, та подальшого формування нової морально-етичної культури. Саме результати цієї діагностики стають підґрунтям для подальшої роботи класного керівника. Найбільш поширеною формою формування культури учнів є вищезгадані виховні години. Під час планування цих занять класний керівник враховує рівень психологічного розвитку підлітків. У зміст системи класних годин формування моральної культури підлітків класні керівники у своїй роботі рекомендують такі теми: «Любов до Батьківщини», «Духовні цінності», «Шануй батька та матір своїх», «Людина починається з добра», «Ввічливість», «Наші емоції й почуття», «Безкорислива дружба», «Вчимося бути добрими», «Розмова про совість», «Спілкування й уміння слухати», «Конструктивне спілкування», «Велич душі» й інші. Проведення виховної години, обговорення цих тем актуалізує досвід кожного учня класу, спонукає до аналізу своєї культури та виробляти нову з навичками які допоможуть у спілкуванні не тільки в школі, але й в звичайному житті.

Останнім по списку, але не по значущості, один з найскладніших аспектів роботи класного керівника – це робота з батьками учнів свого класу. Нажаль не всі розуміють, що без партнерства школи з сім'єю учня результативне виховання просто неможливе. На це партнерство впливає багато факторів. Зокрема компетентність класного керівника та батьків у вихованні дітей, авторитет педагога серед учнів та їх батьків чи звичайні риси характеру, моральні цінності викладача.

Є багато форм роботи з батьками і найпоширенішою з них є батьківські збори. На батьківських зборах піднімають питання успішності та поведінки учнів, хоча це неправильно адже тематика зборів має охоплювати набагато

більше аспектів виховання й навчання дітей, а не тільки їхні успіхи чи провали. Такими темами можуть слугувати: психолого-педагогічні особливості виховання молодших підлітків, розвиток творчих здібностей дитини у процесі спільної діяльності, сфери і специфіка спілкування підлітків, патріотичне виховання дітей у сім'ї, зв'язок поколінь, знайомство з культурою, звичаями і традиціями родини та рідного краю, формування здорового способу життя молодших підлітків. (Єрмак Ю.І, 2018, ст.5)

Другий найбільш поширений спосіб роботи з батьками представляє собою індивідуальну роботу з ними. Це можуть бути особисті зустрічі з бесідою, відвідування сім'ї учня та ін. На цих зустрічах класний керівник має змогу провести батькам консультацію з точки зору педагогіки, встановити зв'язки з батьками та обговорити все, що не слід виносити на загальні батьківські збори задля уникнення майбутніх проблем з самооцінкою учня або ж конфліктів між членами класу або їхніми батьками.

Ще одною формою взаємодії школи та сім'ї є педагогічна освіта батьків. Цей непоширений в Україні вид діяльності планується відповідно до вікових особливостей учнів, формування банку даних про родину та сімейне виховання дітей, цілей і задач навчально-виховного процесу, конкретних проблем, що виникають у ході спільної діяльності вчителя й батьків. Також він включає в себе інтерактивну форму роботи з батьками. У план роботи можна включити тематичні консультації, лекції з психології або педагогіки, а з інтерактивною формою можна додати моделювання життєвих ситуацій, щоб подивитися на них з різних сторін, спільне вирішення проблеми на основі аналізу, обставин та відповідної ситуації. Під час такого навчання батьки мають навчитися критично осмислювати певну ситуацію, з розумінням ставитися до інших та приймати справді правильні, продумані рішення щодо виховання дитини чи іншої ситуації.

Управління класним керівником діяльністю батьківського комітету класу також є одною з ланок роботи з батьками. Відбивається воно в декілька етапів:

1. вибори батьківської ради;
2. допомога у плануванні й організації її діяльності;
3. робота із соціально неблагополучними родинами;
4. установлення зв'язків з оточуючим соціумом, громадськістю.(
Єрмак Ю.І, 2018, ст.6)

Й останньою ланкою, найціннішим саме для дітей, є участь батьків у всіх видах позаурочної діяльності, яку організує класний керівник. В них можуть входити походи в музеї, театри, кінотеатри, вечори, спортивні змагання і турніри, відвідування екскурсій, оздоровчих таборів, культурних фестивалів чи подорожувати в різні міста країни, участь у профорієнтаційній роботі школи, участь батьків у підготовці свята першого або останнього дзвоника, дня вчителя, тощо. Таке різноманіття заходів дозволить класному керівникові та батькам краще зрозуміти учнів, налагодити з ними міцніший контакт для подальшої виховної роботи.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІСТУ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА В ШКОЛІ

2.1 Методика дослідження

Всі ми знаємо про тяжкий перехід з дошкільного закладу в заклад середньої загальної освіти. Зазвичай він супроводжується низкою проблем які потребують особливої уваги з боку батьків та викладачів. Та не всі знають , що перехід з початкової школи в середню не менш важкий.

Адаптація – це процес пристосування людини до різних умов цього життя. Учні п'ятого класу також переживають її під час переходу на ланку середньої освіти.

Адаптація проходить в три етапи:

1. Момент радості та піднесення. Цей етап характеризується високим рівнем психологічного комфорту і позитивом в учнів оскільки після літніх канікул вони сповнені сил та енергії, відчувають радість від зустрічі з своїми однолітками та шкільними друзями;
2. Момент розчарування. Поданий етап характеризується різким падінням наполегливості та позитивних емоцій п'ятикласників. Це відбувається через нове та досить велике навантаження на учня, рутину та через закінчення літнього запасу енергії;
3. Момент стабілізації. В цей період у житті учня наступає стабільність та упорядкованість , оскільки шкільний розклад уже складено, клас сформовано ,а вчителі познайомилися з своїми «підопічними».

Перед тим як перейти безпосередньо до труднощів з якими стикаються школярі визначемо критерії успішного процесу адаптації:

- Задоволення дитини від процесу навчання;

- Легке засвоєння матеріалу та навчальної програми;
- Вільне спілкування учнів класу між собою та з педагогами.

Нажаль не всі учні можуть пройти адаптацію тому ,щоб запобігти цьому вчителям, зокрема класному керівникові потрібно знати з якими труднощами стикаються діти переходячи в п'ятий клас. Їх чи мало. Ось перелік деяких з них:

- Перехід до молодшого підліткового віку , який має свої особливості розвитку психіки та фізіології;
- Новий розклад занять і нова програма, навіть інший режим дня який відрізняється від початкової школи;
- Необхідність ходити в інші кабінети, які розкидані по всьому навчальному закладу або ж нове приміщення закладу середньої загальної освіти;
- Новий колектив класу;
- Поява педагогів-предметників та зміна класного керівника;
- Проблеми зі соціалізацією ,булінг.

Якщо дитина не проходить адаптацію це залишить негативний слід в її психологічному та фізичному здоров'ї і таке неможна залишати без уваги. Загалом цей процес називається дезадаптацією.

Дезадаптація – це протилежне до адаптації або ж іншими словами порушення пристосування дитини до нових умов середовища. У неї є свої «тривожні дзвіночки» які і класний керівник , і батьки з вчителями переметниками повинні розпізнавати. Такий їхній перелік:

- Виснажений зовнішній вигляд дитини;

- Небажання дитини ділитися своїми враженнями про проведений день;
- Прагнення відвернути дорослого від шкільних подій, переключити увагу на інші теми;
- Небажання виконувати домашні справи;
- Негативні характеристики на адресу школи, вчителів, однокласників;
- Скарги на ті чи інші події, пов'язані зі школою;
- Неспокійний сон, труднощі ранкового пробудження, млявість;
- Постійні скарги на погане самопочуття.

Задля виявлення проблем з адаптацією та дезадаптацією школи проводять діагностику та досліджують проблему адаптації. Для ілюстрації цього процесу ми розглянули Аналітичний звіт практичного психолога ліцею №12 Івашук Ірини Євгеніївни за результатами дослідження адаптації учнів 5-х класів до нових умов навчання у 2023 - 2024 н.р. Це дослідження було проведене методом опитування школярів за методикою особистісної адаптації школярів А.В. Фурмана та подальшої обробки отриманих даних.

«Методика спрямована на дослідження успішності взаємодії особистості й середовища, критерієм якої виступає особистісна адаптованість як відносно усталена тенденція-результат життєдіяльності людини в суспільстві, яка свідчить про гармонійність її намірів і соціальних здобутків, внутрішньо задає певний набір моделей поведінки, дає змогу позитивно інтерпретувати власний ментальний досвід і змінювати свою Я-концепцію, виявляти кращі людські риси й утверджувати себе як суб'єкта, індивідуальність та універсум громадянського життя» (Фурман А.В.).

Як зазначалося вище одною з проблем адаптації є булінг. Тема булінгу в сучасному суспільстві і в освітньому процесі зокрема стоїть особливо гостро не тільки в школах України але й цілого світу. Це явище стає все більш

поширеним тому класному керівникові треба бути обізнаним в цьому плані, розуміти ,що таке булінг , його різновиди та форми та найголовніше як запобігти цьому. Ми провели аналіз кількох праць на цю тему й дійшли до єдиного формулювання терміну – булінг.

Незважаючи на поширеність цього явища до цих пір не існує чіткого визначення ,що це таке адже кожен науковець розуміє по своєму. В загальному описі булінг – є синонімом до слів цькування, насмішки або залякування. Це груба, безтактна та зазвичай агресивна поведінка однієї дитини або групи дітей по відношенню до іншої, яка виявляється в психологічному або ж фізичному насильстві.

Ірина Сидорук(2015) в своїй праці «Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема» виділяє декілька груп рис булінгу: «...систематичність; нерівність фізичних, психологічних і соціальних можливостей, які лежать в основі стосунків між жертвою й агресором, тобто агресор займає вище становище, ніж його жертва; взаємостосунки переслідувача й жертви; емоційне приниження, образа почуттів людини, що призводить до виключення її з групи»(ст. 2)

Шкільний булінг можна розділити на дві основні форми:

1. Фізичний шкільний булінг – це нанесення тілесних ушкоджень, наприклад удари рукою, або якимось предметом; сексуальний булінг , тощо.
2. Психологічний шкільний булінг – це насильство, яке давить безпосередньо на психіку з метою створення психологічної травми. Є багато форм психологічного булінгу і до них входять вербальний булінг (насмішки, образливе прізвисько); образливі жести або дії; залякування; ізоляція від інших або певної групи; активне неприйняття (виникає у відповідь на ініціативу, що походить від жертви, кривдники дають

зрозуміти, що вона ніхто, що її думка нічого не означає, роблять її «цапом відбувайлом»); пасивне неприйняття (це ситуація коли наприклад треба зробити груповий проект ,або грати в одній команді але ніхто не хоче брати конкретну дитину в свою команду); ігнорування (це відсутність абсолютно любого інтересу до жертви); вимагання грошей або інших речей; пошкодження та інші дії з майном; кібербулінг (психологічне насильство за допомогою мережі Інтернет з використанням вищезазначених форм приниження)(І. Сидорчук, 2015, ст. 2).

Хоч поняття булінгу з'явилося порівняно недавно вже є стереотипи які пов'язані з цією темою. Таким стереотипом є думка про те хто є жертвами такого явища. Ми звикли думати, що жертвами bully (з англ. – хуліган, задирака) стають самотні, тихі, слабкі фізично й психологічно, невпевнені, з вадами в зовнішності, замкнені у собі діти. Але досвід вчителів, психологів та вчених доводить, що через таку рису характеру як заздрість страждають і звичайні, сильні або красиві діти.

Є багато причин чому булінг виникає в тій чи іншій групі дітей або ж в тій чи іншій його формах. Починаючи з стереотипів нав'язаних дітям суспільством ,ще з малого віку, закінчуючи нерівністю у матеріальному благополуччі. Важливо вчасно розпізнати вже згадані ознаки і форми булінгу. Одна з проблем яка полягає у виявленні булінгу це боязнь дітей сказати про це своїм батькам, класному керівникові, педагогам або іншим дорослим яким вони довіряють. В такому разі перед класним керівником постає завдання виховати в свої учнях впевненість, позбавити їх цього страху сказати про проблему.

Одним з способів виявлення булінгу в освітньому середовищі, в ситуації коли діти бояться сказати про це педагогу є опитування. Опитування може бути анонімним або нібито «анонімним». Таке опитування провели серед учнів 5 класу у Чернівецькому ліцеї №12 "Ювілейний".

2.2 Аналіз результатів дослідження

Почну аналіз результатів проведених досліджень з методики А.В. Фурмана «Визначення особистісної адаптованості школярів» проведеної серед учнів п'ятих класів Чернівецького ліцею №12 "Ювілейний".

Згідно інструкції до методики діти повинні осмислити своє ставлення до певних людей, наприклад викладачів, та речей й заповнити спеціальний бланк. В потрібному стовпчику поставити оцінки яке показує їхнє відношення до вищесказаного (Дуже позитивно +5, позитивно +4, нейтрально — 0, негативно -4, дуже негативно -5). Після цього бали сумуються і визначають чи адаптована дитина чи ні і на якому рівні. В дослідженні приймали участь 39 дітей з п'ятих А, Б і В класів.

Особистісна адаптація (за мет. Фурмана)

Клас	Адаптованість	Не адаптованість	Деадаптованість
5-А	12	5	1
5-Б	6	4	1
5-В	5	2	3
Всі класи	23 (59%)	11 (28%)	5 (33.9%)

Рис.1

Результати за методикою Фурмана свідчать, що у більше ніж половини учнів (59%) домінує адаптованість як вид соціально-психологічної адаптації. З результатів дослідження можна зробити висновок, що майже половина учнів (49%) адаптувались до навчання на високому рівні, на середньому рівні – 30%.

Проте інша половина дітей дезадаптувались або ж взагалі не пройшли адаптацію. Це тривожний знак та заклик батькам, вчителям, класному

керівникові і шкільному психологові діяти, щоб вирішити цю проблему. З огляду на ці результати методом інтерв'ю з класним керівником шостого класу Чернівецького ліцею №12 "Ювілейний" Іваницькою Наталією Михайлівною та аналізу статей ми склали методичні рекомендації про те, що робити класному керівникові для успішної адаптації його учнів.

Методичні рекомендації:

1. З першого дня нового навчального року класному керівнику слід працювати над згуртуванням колективу, використовуючи для цього різні ігри, доручення, творчі проекти в групі, позакласні заходи.
2. Продовжувати систематичну активну роботу з батьками, вчителями-предметниками та шкільним психологом.
3. Реалізовувати демократичний стиль керівництва.
4. За потреби індивідуально працювати з учнями класу проводячи бесіди, лекції і т.д.
5. Проводити виховну години, щоб сформувати адекватну самооцінку, впевненість у собі, правильні норми поведінки. Показати вихованцям, що вам можна довіряти.
6. Пам'ятати вікові та психологічні особливості дітей, та враховувати їх під час проведення занять, виховної роботи та ін.
7. Старайтеся проявити терплячість, стриманість, турботу про відношення до дітей. Підтримуйте їх коли вони цього просять або коли ви бачите як проявляються майбутні задатки учнів.
8. Піднімайте статус ізольованого учня, наприклад через взаємодію з класом.

Наступне дослідження стосується проблеми булінгу. Воно проводилося методом анонімного опитування. В ньому прийняло участь 20 учнів п'ятого класу.

5. Чи зазнавав ти приниження в школі?
20 відповідей

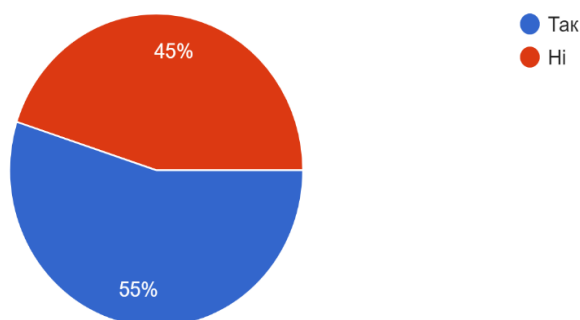

Рис.2

Як бачимо на діаграмі половина учнів зазнала булінгу в тому чи іншому вигляді. Ці результати показують статистику яка нажаль притаманна багатьом школах в Україні та за її межами. Завдяки схожим опитуванням і цьому зокрема ми можемо зрозуміти наскільки великою проблемою є булінг в освітньому середовищі.

9. З якими приниженнями ти стикався в школі?
20 відповідей

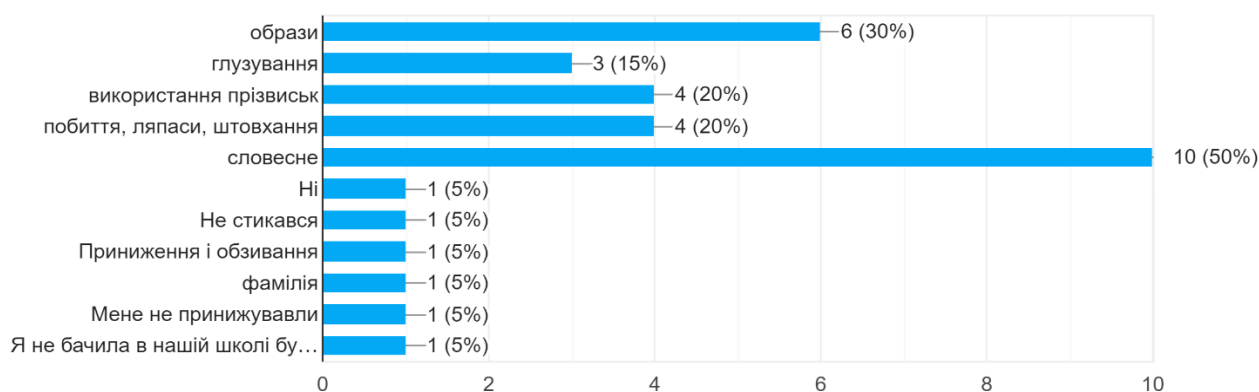

Рис.3

Як описувалися вище є дві форми булінгу: психологічний та фізичний. На рисунку номер 3 бачимо ,що 30% дітей зазнало булінгу у вигляді фізичного насильства, а саме побиття , ляпаса, штовхання та ін. Решта зазнавали психологічного булінгу . З цих результатів можемо зробити висновок ,що в закладах освітнього процесу частіше зустрічається психологічний булінг у виконанні не тільки дітей ,але й вчителів.

На основі інтерв'ю та аналізованих статей задля попередження булінгу ми склали список рекомендацій класному керівникові ,як діяти щоб попередити булінг.

1. Класному керівнику слід співпрацювати з батьками. Привернути їхню увагу до такої проблеми та можливості її появи, схилити батьків до виховання у своїх дітей нетерпимості до насильства , приниження людської гідності та честі. Дізнаватися у батьків про фізичні(хронічна хвороба і т.д) та психологічні проблеми дітей, з метою їх вирішення.
2. Класному керівникові слід активно цікавитися життям класу , відносинами між його "підопічними" ,щоб вчасно зреагувати при ознаках цькування.
3. Класному керівникові як вихователю треба виховувати в учнях миролюбність, толерантність, повагу до себе та оточуючих, вміння сказати ні , позбавити їх страху розказати про проблему ,яка виникла.
4. Класному керівнику слід проводити тренінги і виховні заходи ,що стосуються теми булінгу , дивитися фільми , читати твори які описують ,що це та які наслідки несе за собою. Учні мають зрозуміти, що їх чекатиме якщо вони стануть агресорами,або свідками які замовчували те ,що бачили.
5. Твердо та впевнено висловити своє ставлення до булінгу. Зверніть увагу дітей на те ,що ви не збираєтеся терпіти це в своєму класі та будете

засмучені якщо дізнається про таку ситуацію. На практиці класного керівника Іваницької Наталії Миколаївни цей психологічний прийом ефективно діє на учнів.

6. Важливою порадою ,яка корисна не тільки класному керівнику,але й батькам і вчителям-предметникам це не порівнювати дитину з кимось іншим ,особливо в негативному ключі. Не надавати перевагу певним учням класі , перед тим як оголосити оцінки спитати дозволу , розбір помилок робити анонімно або з індивідуально працювати над помилками з учнями. Зазвичай такі ситуації формують нездорову занижену або завищену самооцінку у дитини.
7. Вміти й знати як слід поводити себе з тими ,хто все таки став жертвою булінгу. Правильно підбирати слова так ,щоб дитина змогла вам вірити.
8. Якщо у класі є активні учні ,які можуть в майбутньому стати кривдниками слід направити їхню енергію в потрібне, корисне русло. Наприклад стимулювати їх до занять рідними видами спорту.
9. У разі виникнення ситуації булінгу з'ясувати причини нападу у агресорів та провести з ними та їхніми батьками бесіду.

ВИСНОВКИ

Відповідно до завдань можна зробити такі висновки:

- у курсовій роботі, на основі нормативно правових документів було визначено та окреслено права, обов'язки, функції та роль класного керівника.
- ми з'ясували деталі , тонкощі та специфіку роботи класного керівника.
- на прикладі Чернівецького ліцею номер №12 "Ювілейний" дослідили такі аспекти діяльності класного керівника як вплив на адаптацію учнів п'ятого класу та проблема булінгу в класі.
- шляхом аналізу результатів досліджень були сформовані методичні рекомендації для допомоги учнями про переході з молодшої ланки школи на середню та поради як запобігти появі булінгу.

РЕЗЮМЕ

Тема змісту діяльності класного керівника є актуальною, оскільки саме ця особа відповідає за виховання майбутніх поколінь ,а чітко дослідивши діяльність класного керівника допоможе зробити освітній процес досконалішим.

Робота складається з двох розділів , чотирьох підрозділів. У першому розділі розглянута фахова діяльність класного керівника в закладі середньої загальної освіти, його обов'язки , функції та права. В другому розділі розглянуто інформацію про дослідження діяльності класного керівника в школі.

Ключові слова: класний керівник, зміст діяльності класного керівника, виховний захід.

RESUME

The topic of the content of the class teacher's activity is relevant, since this person is responsible for the education of future generations, and a clear study of the class teacher's activity will help to make the educational process more perfect.

The work consists of two sections and four subsections. The first section deals with the professional activity of a class teacher in a secondary school, his/her duties, functions and rights. The second section deals with the information on the study of the class teacher's activity at school.

Keywords: class teacher, content of class teacher's activity, educational event.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola-compressed.pdf>
4. Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1243736-11?lang=ru#Text>
5. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної школи. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0659-00#Text>
6. Рекомендації до планування роботи класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти. URL https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v_520290-08#Text
7. ОСВІТНІЙ ФАКТОР ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЖУРНАЛ №3(7), 2023 ст.55-56
8. Шквир, О.Л. (2020). *Методика роботи класного керівника* (2-ге видання). ХГПА
9. Прищепа ,С. М. (2014). *Програма науково-методичної підготовки класних керівників до проектування виховної діяльності класного колективу*
10. Зеленкова Н. І. (2014) Класний керівник як менеджер навчально-виховного процесу . У Т. О. Дороніної (Ред.) *Освітній менеджмент: проблеми теорії та практики : монографія* (ст. 240-248). ТОВ ВНП «Інтерсервіс»

11. Мирна, І. О. (2015). *Розвиток соціальної компетентності класних керівників загальноосвітніх навчальних закладів у процесі професійної діяльності* [Дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук, Житомирський державний університет імені Івана Франка].